
EKSPPLICITACIJA V PREVODIH POLITIČNIH GOVOROV – KORPUSNA ANALIZA

V letu 2008 sta Evropski uniji predsedovali Slovenija in Francija. Obe državi sta na spletu objavljali govore in druga sporočila za javnost s prevodi. Glede na relativno primerljivost situacije, v kateri so prevodi nastajali, bi bilo zanimivo opraviti celovito analizo dokumentov, prevedenih v okviru dveh državnih institucij. Članek se omejuje le na analizo pojavov, povezanih z eksplicitacijo, kot se kaže v prevodih v francoščino in angleščino glede na slovenski izvirmik. Temelji na vzporednem in primerljivem delu korpusa besedil političnih govorov. Predstavljeni so rezultati kvantitativne in v manjši meri kvalitativne analize, ki se nanašajo predvsem na eksplicitacijo kazalnih zaimkov v samostalniški rabi. Ti so namreč v prevodih slovenskih političnih govorov pogosto nadomeščeni s samostalniško anaforo, ki je kohezijsko močnejša vez.

Ključne besede: eksplicitacija, politični govori, korpusno prevodoslovje, kohezija, konceptualna anafora.

1 Uvod

V procesu prevajanja pogosto pride do premikov na leksikalni, sintaktični ali pragmatični ravni, in sicer tako v razmerju do izhodiščnega besedila, kar je razvidno iz vzporednih korpusov, kot tudi v razmerju do ciljnega jezika, kar pokaže analiza primerljivih korpusov. V prispevku bomo obravnavali spremembe, ki so povezane z večjo eksplicitnostjo in v nekaterih primerih tudi s posledičnim podaljšanjem besedila v ciljnem jeziku. Pokazali bomo, kako se eksplicitacijska strategija kaže v prevodih iz slovenščine v francoščino, ki so nastali v času slovenskega predsedovanja EU in bili objavljeni na spletnih straneh Urada Vlade RS za komuniciranje. Analizirali bomo poravnan in oblikoslovno neoznačen

korpus, ki zajema vzporedna besedila (slovenski politični govori in njihovi prevodi v francoščino) ter primerljiva francoska besedila (politični govori iz časa francoskega predsedovanja EU).

Na podlagi statističnih podatkov (število pojavnic, število in dolžina povedi) in liste ključnih besed, pridobljenih iz korpusa, smo postavili hipotezo, da se eksplicitacija med drugim kaže tudi v obliki leksikalizacije kazalnih zaimkov v samostalniški rabi. Konkordančni program ParaConc nam je omogočil nadaljnjo obdelavo podatkov in preverjanje hipoteze.

2 Eksplicitacija kot prevodna univerzalija

2.1 Primeri raziskav

Pojma eksplicitnosti in implicitnosti sta v teorijo prevajanja uvedla Vinay in Darbelnet v svojem pionirskem delu *Stylistique comparée du français* (1958). »Explicitation« sta opredelila kot postopek, s katerim se v ciljno besedilo vpeljejo dodatne informacije, ki so bile v izhodiščnem besedilu prisotne le implicitno in so razvidne le iz sobesedila oziroma iz situacije, »implication« pa kot postopek izpuščanja informacij iz izhodiščnega besedila, tako da so razvidne le iz sobesedila oziroma iz situacije (1958: 9). Zavedanje velikega pomena implicitnega v besedilu se je pojavilo z razvojem pragmatike v začetku šestdesetih let (Austin, Searle, Grice) in kasneje z interpretativnim pristopom (Delisle, Lederer, Seleskovic). Mona Baker trdi, da je eden najpomembnejših pojmov iz študij besediloslovja v zadnjem času prav pojem implicitnosti, ki razlaga, »kako lahko razumemo več, kot je dejansko izrečeno« (1992: 223).

Odkar je bila postavljena hipoteza o eksplicitaciji (Blum-Kulka 1986), ki predpostavlja, da imajo prevajalci težnjo po večji eksplicitnosti, saj želijo bralcu pomagati k lažjemu razumevanju, je ta prevajalski pojav pritegnil pozornost mnogih prevodoslovcev in bil razglašen za eno od prevodnih univerzalij (Baker 1996) oziroma zakonitosti (Toury 1995). Eksplicitacija je bila raziskana za različne jezikovne pare z različnih vidikov:

- večja kohezivnost prevoda zaradi dodajanja veznikov (Blum-Kulka 1986; Englund Dimitrova 2005; Klaudy 1996; Puurtinen 2003) in zaradi premikov iz referenčne kohezivnosti v leksikalno z leksikalizacijo zaoblik (Øverås 1998; Olohan 2002; Gumul 2004; Whittaker 2004; Schirra, Neumann in Steiner 2007);
- dopolnjevanje eliptičnih konstrukcij (Gumul 2004);
- dodajanje neobveznih sintaktičnih elementov (Olohan in Baker 2000);
- leksikalna specifikacija – zamenjava besede splošnega pomena z njenim hiponimom (Englund Dimitrova 1993; Gumul 2006);
- nadomeščanje nominalnih struktur z verbalnimi (Puurtinen 2003);

- eksplikacija kulturno vezanih elementov (Bariki 2007);
- razdvoumljanje metafor (Weissbrod 1992; Øverås 1998);
- distribucija prevodne enote izvirnega besedila na več enot v ciljnem besedilu (Klaudy 1996);
- dodajanje modifikatorjev, kvalifikatorjev in drugih dodatkov z razlagalno funkcijo (Baker 1992; Pápai 2004).

Zgoraj omenjene raziskave so korpusne, sprva narejene na podlagi vzporednih dvojezičnih korpusov, ki so sestavljeni iz besedila v izvirnem jeziku in njihovih prevodov v tujem jeziku (Øverås 1998), kasneje tudi na podlagi primerljivih korpusov, sestavljenih iz dveh zbirk besedil v istem jeziku, pri čemer ena zajema besedila izvirnega jezika, ki niso prevodi in naj torej ne bi bila zaznamovana s tem prevajanju lastnim pojavom, druga pa je zbirka prevodov, pri čemer morata obe zbirki imeti neke skupne značilnosti. Primerljivi sta glede na področje, žanr, obdobje in/ali temo (Baker in Olohan 2000). Andrew Chesterman (2004) govori o univerzalijah tipa S (prevod v razmerju z izvornikom »source«) in tipa T (prevod v razmerju s ciljnim jezikom »target«). Predvsem na podlagi primerljivih korpusov so bile identificirane še druge strukture, ki naj bi bile poleg eksplisitacije značilne za prevedena besedila: simplifikacija, normalizacija, ponavljanje ...

Pojav je bil opažen tudi v slovenskem prevodoslovnem prostoru: Sheppard (1993) obravnava morfosintaktično širjenje v prevodih iz angleščine v slovenščino kot tipičen odziv na sintaktično kompleksnost izvornika. Mozetič (1997) ugotavlja, da je v slovenski literarni prevodni praksi zelo močna težnja po eksplikaciji, zaradi česar prihaja do redukcije konotativnega potenciala. Meta Klinar (2008) pri pregledu prevodov slovenskih literarnih del v francoščino navaja več primerov širjenja in dodatne razlage.

2.2 Opredelitev pojava

Kljub številnim raziskavam si prevodoslovci še vedno niso enotni, kaj vse eksplisitacija zajema. Kinga Klaudy v *Enciklopediji prevodoslovja* (2001) pojav opredeli zelo široko: zajema obvezno eksplisitacijo (zaradi sistemskih razlik jezikov), fakultativno (zaradi stilističnih preferenc jezikov, besedilnih norm), pragmatično (eksplikacija kulturnih realij) in prevajanju lastno eksplisitacijo. V okviru drugih, ožje zastavljenih pristopov (Blum-Kulka 1986; Séguinot 1988; Øverås 1998) eksplisitacija ne vključuje obveznih premikov, ampak samo tiste, ki so neodvisni od sistemskih razlik med jezikoma.

Opredelitev eksplisitacije, kot jo predstavlja pričujoča študija, sloni na naslednji postavki: »Če želimo dokazati, da je prišlo do eksplisitacije, mora obstajati možnost pravilne, vendar manj eksplisitne prevodne ekvivalence« (Séguinot 1988: 108). Eksplisitacija se lahko pojavi v treh oblikah: v prevodu je dodano nekaj, kar ni bilo izraženo v izvorniku; v prevodu je jasno izraženo nekaj, kar je

v izvorniku samo implicitno nakazano; enota v izvorniku je v prevodu poudarjena sintaktično ali leksikalno (Séguinot 1988).

2.3 Vzroki za nastanek eksplicitacije

Van Hoof (1989) navaja dejavnike, ki vplivajo na stopnjo podaljšanja: besedilna zvrst, tematika, avtorjev in prevajalčev stil ter sam sistem jezika. V angleščini, na primer, zaradi značilnih besedotvornih in sintaktičnih sredstev, ki jih ta jezik nudi (konverzija besednih vrst, pogosta uporaba elipse ...), v prevodu zadostuje manjše število besed, da se izrazi ista misel. Poleg tega naj bi se angleščina izražala manj natančno in dopuščala implicitne elemente, kjer francoščina zahteva večjo jasnost. Avtor celo trdi, da francoščina pogosto namenoma izbira večje število besed, da bi se zadovoljila potreba po jasnosti, ki je lastna temu jeziku (1989: 35–38). S to ugotovitvijo se pridružuje oceni, ki jo podajajo Vigny in Darbelnet¹ (1958: 155) ter Hervey in Higgins² (1992: 49). Sheppard (1991) v svoji raziskavi opaza, da je eksplicitacija prototipični odziv na zapletenost izvornika. Weissbrod (1992) in Øverås (1998) pa sta mnenja, da je eksplicitacija povezana z normo, ki je nekakšno nepisano pravilo, vezano na čas in prostor, tako da je ponekod in v nekaterih obdobjih sprejemljiva in zaželena, v drugem polisistemu pa ne.

2.4 Eksplicitacija kot znak profesionalnosti ali pretirane verbalnosti

Običajna posledica uporabe prevajalske strategije eksplicitacije je povečan obseg, ki ga lahko izrazimo v odstotkih kot koeficient podaljšanja (*coefficient de foisonnement*). Hkrati pa seveda ni nujno, da vsako podaljšanje pomeni tudi večjo eksplicitnost. Ko širjenje prevodne enote ni sorazmerno z eksplicitnostjo, je ustrezneje govoriti o amplifikaciji, diluciji, parafrazi in dodajanju, kot pojme opredeljuje Jean Delisle v svojem slovarju prevajalske terminologije *Terminologie de la Traduction* (1999):

- amplifikacija (*étouffement*) je postopek širitve, ki v ciljnem besedilu uporabi več besed kot v izhodiščnem, ker misli v ciljnem jeziku ni mogoče izraziti tako koncizno;
- dilucija (*dilution*) je postopek širjenja v ciljnem jeziku zaradi uporabe prevajalske ustreznice z večjim številom elementov kot v izhodiščnem besedilu: *As they advanced ... – Au fur et à mesure de leur progression ...*³
- parafraza (*paraphrase*) je postopek zamenjave besede v izhodiščnem

¹ »Dans son souci de clarté le français /.../ ‘représente’ ce dont il s’agit, au lieu de sous-entendre comme le fait l’anglais.« (Prevod: »V svoji težnji po jasnosti francoščina /.../ stvari predstavi, namesto da predpostavlja, kot se to pojavlja pri angleščini.«)

² »It is more common in French than in English for texts to be explicitly structured by the use of connectives (*or, donc, ainsi, en effet*).« (Prevod: »V primerjavi z angleščino so besedila v francoščini bolj pogosto eksplicitno strukturirana z uporabo konektorjev (*ali, tako, pravzaprav*).«)

³ Prevod: Ko so napredovali (angl.) – V teku njihovega napredovanja (fr.).

besedilu z vsebinsko enako skupino besed ali izrazom v ciljnem besedilu:
Venice – la Cité des Doges;⁴

- dodajanje (*ajout*) je prevajalska napaka, kjer širjenje ni upravičeno.

Seveda pa eksPLICITACIJA lahko nastopi tudi brez očitnega dodajanja, ko uporabimo besedo z bolj specifičnim pomenom, kot ga ima beseda v izvorniku.

Ali je povečana informativnost v obliki leksikalne zgoščenosti ali v obliki podaljšanja besedila v prevodu nezaželena deformacija ali pa je to lastnost prevodov, ki jih je iz rok dal izkušen, profesionalni prevajalec? Tudi ta dilema je spodbudila kar nekaj raziskav, vendar mnenja ostajajo deljena, kajti izsledki niso enotni. Odločno na strani deformacije je Antoin Berman (1985), ki tri lastnosti, povezane z eksPLICITACIJO, in sicer racionalizacijo (večja koherentnost), klarifikacijo (eksPLICITACIJA) in podaljšanje (ekspanzija), postavlja na vrh svojega seznama dvanajstih »deformacijskih tendenc« literarnih prevodov. Durieux (1990) o širjenju prevodnih enot prav tako govori z negativnim predznakom, in sicer pri prevodih iz angleščine v francoščino s področja tehnike. Navaja razloge (nadprevedki, pleonazmi, kalkiranje in težnja prevajalca, da bi v prevod zajel vsak element izvornika), nato pa možne rešitve (interpretativni način prevajanja, reorganizacija informacij, adaptacija ciljnemu bralcu, zanašanje na zunajjezikovna znanja ...). Juhel (1999) sicer ugotavlja, da dolžina besedila ne more biti pokazatelj kvalitete prevoda, vendar pa se pridružuje obsodbi vsake redundantnosti, ki jo označuje kot nepotrebno besedičenje prevajalca (*prolixité, inflation verbale*), do katerega pride zaradi pomanjkljive analize izvornika in nezadostnih redakcijskih spretnosti prevajalca. »*Trop de notes nuisent à la bonne musique*« (1999: 248).⁵

Vinay in Darbelnet (1958: 185) menita, da prevajalec podaljšuje iz previdnosti kot tudi zaradi nevednosti. Drugi podaljšanja ne pripisujejo nujno nekompetentnosti prevajalca. Pym (2005) govori o izogibanju rizičnosti (*risk management*) kot razlogu za eksPLICITACIJO. Brigitta Englund Dimitrova (2005) primerja prevode profesionalnih prevajalcev in prevode študentov ter ugotavlja, da imajo izkušeni prevajalci razvito avtomatično, podzavestno nagnjenje k eksplikaciji.

Tudi v našem prevodoslovnem prostoru zasledimo svarila proti pretirani verbalnosti: Vevar priporoča, naj se prevajalci držijo principa gospodarnosti: »/.../ merim na odpravo tistega znakovnega preobilja ali redundance, ki je prevodnemu procesu deloma imanentna in zato težko odpravljava /.../ gre za /.../ večjo semiotično zasičenost, kot je njena semantična povednost. Ta neizravnost /.../ je posledica pomanjkljive inventivnosti in prebujenosti prevajalcev, ki se neredko poslužujejo potratnih strukturnih preslikav« (2000: 67).

⁴ Prevod: Benetke (angl.) – mesto Dožev (fr.).

⁵ Prevod: »Preobilica not škoduje dobri glasbi.«

Na koncu tega kratkega pregleda mnenj lahko zaključimo, da je tip besedila pomemben kriterij: v izraznem oziroma ekspresivnem besedilnem tipu (literatura) je pomembna ohranitev estetske funkcije, zato je primerneje izogibati se eksplikaciji implicitnih elementov, ki jih je avtor zavestno pustil prikrite, saj se s tem izognemo oženju pomena in prevajalcu lastnim interpretacijam. Eksplikacija implicitnih elementov, ki jih je avtor pustil v besedilu nezavedno, je sprejemljivejša. Enako načelo velja za konativni tip besedil (npr. reklamna sporočila), ki zahteva ohranitev enakega učinka. Nasprotno pa besedila informativnega značaja (npr. poročila), kamor sodijo tudi besedila našega korpusa, v prevodu zahtevajo ohranjanje informativnosti, zato pričakujemo, da bo eksplicitacija tu bolj izrazita in tudi zaželjena, čeprav se v pričujoči raziskavi ne ukvarjamo z vrednotenjem prevodov, ampak privzemamo pristop deskriptivnega prevodoslovja.

3 Korpus političnih govorov

Korpus, ki je bil zbran za pričujočo raziskavo, je sestavljen iz vzporednega (paralelnega) in primerljivega dela. Vzporedni podkorpus zajema politične govore iz časa predsedovanja Slovenije Evropski uniji (od januarja do junija 2008). Objavljeni so na spletnih straneh Urada Vlade RS za komuniciranje skupaj s prevodi v francoščino in angleščino <<http://www.eu2008.si/si/>>. Gre za prevode vnaprej zapisanih govorov, in ne za transkripcije dejanskih govorov. Slovenski izvirnik obsega 656.409 pojavnih, prevodi v francoščino pa 821.234, kar pomeni, da so se besedila v procesu prevajanja podaljšala za kar 25 odstotkov (prevodi v angleščino pa za 10 odstotkov). Zakaj takšno širjenje in kako se kaže v prevodu, sta očitni vprašanji, na kateri želimo odgovoriti v raziskavi.

Večino objavljenih prevodov je opravil Sektor za prevajanje Generalnega sekretariata Vlade RS (vodja sektorja je Marčela Novljan), v manjši meri tudi prevajalski oddelek Ministrstva za zunanje zadeve RS in prevajalska služba Sveta EU. Uredništvo spletnega mesta <www.eu2008.si> je skrbelo za objavo slovenskih izvirnikov ter prevodov v angleščino in francoščino.

Politični govori za primerljivi del korpusa so bili zajeti s spletnih strani francoskega predsedovanja Evropski uniji <<http://www.ue2008.fr>> (od julija do decembra 2008), vendar tam govorov niso prevajali.⁶

Govori, zajeti v korpusu, ki jih podajajo slovenski politiki v vlogi ministrov, predsednikov in državnih sekretarjev, so večinoma poročila o doseženih rezultatih, izjave za javnost in mnenja o aktualnem dogajanju na zasedanjih, simpozijih,

⁶ Ostala besedila (poročila za javnost) s francoskih spletnih strani so se prevajala v pet jezikov (nemščina, angleščina, španščina, italijanščina, poljščina), ključna besedila, kot je *Program dela*, in predstavitev glavnih prireditev pa v vse jezike EU, tudi v slovenščino. Pri pregledu objavljenih prevodov poročil za javnost iz francoščine v angleščino ne opazimo podaljšanja, ampak nasprotno – v večini primerov so prevodi krajši.

konferencah in srečanjih. V svoji prvotni funkciji so naslovljeni na poslance in poslanke Evropskega parlamenta, torej na jezikovno raznoliko publiko, ki dobro pozna predstavljeno tematiko. Prevladujoča vloga govorov ni bila toliko vplivanje ali pozivanje, ampak predvsem informiranje, zato smo predvidevali, da bodo prevajalci to funkcijo želeli ohraniti in jo morda še podkrepiti z uporabo prevajalske strategije eksPLICITACIJE. Vsak govor je bil opremljen z opozorilom »Velja govorjena beseda!«, kar poudarja podrejeni položaj prevoda.

4 Analiza korpusa

Korpusna analiza je potekala v treh korakih. Najprej smo vzporedni del korpusa analizirali brez uporabe korpusnih orodij, da bi s primerjavo slovenskega izvornika in francoskega prevoda ugotovili, v kakšni obliki se eksPLICITACIJA kaže. Najdene primere smo umestili v Hallidayev model sistemsko-funkcijske slovnice, kar je zaradi prostorske omejitve prikazano le na kratko. Članek se v nadaljevanju omeji na podrobnejši prikaz enega izmed primerov eksPLICITACIJE, in sicer premika referenčne kohezije v leksikalno. Sledila je kvantitativna korpusna analiza z uporabo programa Wordsmith, ki omogoča statistični opis. Naš tretji korak je bila kvalitativna analiza z večjezičnim konkordančnim programom ParaConc, za katero je bila neizogibna predhodna poravnava izvornika in prevoda. Besedila so stavčno poravnana, vendar jezikovno neoznačena (surovi korpus).⁷ Korpus tudi ni lematiziran.⁸ Primerjava z angleškimi prevodi je bila zaenkrat opravljena samo na ravni statističnega prikaza podatkov s pomočjo programa Wordsmith.

4. 1 EksPLICITACIJA v modelu sistemsko-funkcijske slovnice

Halliday izhaja iz pojmovanja jezika kot sredstva, ki nam omogoča razumevanje okolja (predstavna ali ideacijska funkcija), delovanje na druge v tem okolju (medosebna funkcija) in oblikovanje sporočila v smiselno, povezano celoto (besedilna funkcija) (Kovačič 1993: 282–293). V nadaljevanju je na kratko povzetih deset vrst eksPLICITACIJ, ki so izražene v korpusu.

a) Primeri eksPLICITACIJ, umeščeni v **predstavno funkcijo**, ki se nanaša na način predstavitve vsebine, so naštetih spodaj.

1. Na strukturni ravni razvezovanje nominalizacij (slovničnih metafor) v glagolske strukture.
2. Na leksikalni ravni in semantični ravni specifikacija pomena (na primer, slovenski »govor« je preveden kot *allocution*, *discours*, *discussion* ali *intervention*, odvisno od vrste govora). EksPLICITACIJA pomena zajema

⁷ Pri oblikoslovnem označevanju bi bila vsaka beseda opremljena z oznako besedne vrste, sklona, števila itd., kar bi olajšalo postopek analize korpusa.

⁸ Lematizacija je pripisovanje leme oziroma osnovne oblike besede pojavniciam v korpusu.

tudi primere dopolnjevanja leksikalne enote s pomenom, ki je razviden iz sobesedila ali izhaja iz kognitivnega konteksta (*Hočemo prispevati ... – La présidence slovène cherche à ...*).⁹

3. Na semantični ravni tudi eksplicitacija metafor.
4. Poseben primer so eksplicitacije kulturnih realij, t. i. pragmatične eksplicitacije (Klaudy, 1993).

b) Med primere eksplicitacij, ki so umeščene v **medosebno funkcijo**, pri kateri govorec ali pisec želi s svojim sporočilom vplivati na stališče, mišljenje in ravnanje sogovornika oziroma bralca, lahko štejejo dodajanje modifikatorjev, največkrat v obliki prislovov, kar je posledica prevajalčevega sklepanja oziroma inference, ker v izvorniku sestavina ni bila izražena neposredno, eksplicitno. Posledica prevajalčevega posredovanja je spremenjena modalna struktura besedila (*/.../ se zaveda /.../ > /.../ est parfaitement consciente /.../*).¹⁰

c) Največ primerov lahko uvrstimo v **besedilno funkcijo** omenjenega Hallidayevega modela, ki se nanaša na koherentno oblikovanje sporočila. Pri koheziji »gre za način, kako so sestavine površinskega besedila /.../ med seboj povezane« (Beaugrande in Dressler 1992: 12). Izražena je slovnično in leksikalno. V prevodih zbranega korpusa je kohezivnost večja zaradi številnih primerov eksplicitacije, ki se pojavlja v petih oblikah:

1. V obliki junkcije, z dodajanjem konektorjev, ki »v besedilu povezujejo besedilne enote različnega obsega, vzpostavljajo medstavčna in medpovedna razmerja ali razmerja med delom besedila in njegovim nadaljevanjem« (Gorjanc 1998: 367), oziroma z uporabo eksplicitnejšega konektorja, kot je bil uporabljen v izvorniku.
2. Z dopolnjevanjem eliptičnih struktur.
3. Z delitvijo povedi na več delov in posledično z nižanjem informacijske gostote. Dolge povedi namreč otežujejo prepoznavanje teme in reme, kar lahko vodi v napačno interpretacijo.
4. Z dodajanjem pomožnih glagolov, ki so aspektualno zaznamovani. Uporaba tovrstnih konstrukcij je lahko le stilistična varianta (*verbes supports de base*), v drugih primerih pa v besedilo vnaša aspektualne ali pa modalne odtene (*verbes explicitants*, Tecnea 1999).
5. S premikom iz referenčne kohezivnosti v leksikalno, kar je podrobneje predstavljeno v nadaljevanju. Zaimki (osebni in kazalni) so v prevodu pogosto nadomeščeni s polnopomensko besedo, ki ima vlogo anafore, še posebej konceptualne anafore, ki z enim samostalnikom povzema vsebino stavka, odstavka ali celotnega segmenta besedila.

⁹ Prevod: »Slovensko predsedstvo želi prispevati ...«

¹⁰ Prevod: »/.../ se popolnoma zaveda /.../«

Funkcija jezika	Vrste eksplícitacij				
predstavna	razvezovanje nominalizacij	leksikalna eksplícitacija	eksplícitacija pomena	eksplícitacija metafor	pragmátične eksplícitacije (kulturne realije)
medosebna	dodajanje modifikatorjev				
besedilna	dodajanje ali raba bolj specifičnih konektorjev	premik iz referenčne kohezivnosti v leksikalno	dopolnjevanje eliptičnih struktur	specifikacija glagolskega vida	delitev dolgih povedi (členitev po aktualnosti)

Tabela 1: Vrste eksplícitacij v korpusu glede na model sistemske-funkcijske slovnice.

4.2 Kvantitativna analiza korpusa s programom Wordsmith

Statistična analiza prikaže nekatere osnovne značilnosti korpusa, na podlagi katerih lahko sklepamo, ali obstaja bistvena razlika v dolžini celotnega besedila, leksikalni gostoti, povprečni dolžini stavkov in dolžini besed med prevedenimi in izvirnimi besedili. Primerjali smo štiri podkorpuse (slovenski izvirnik, prevod v francoščino, prevod v angleščino in izvirna francoska besedila). Vzporedni podkorpusi so bili sestavljeni iz dvanajstih datotek z govori dvanajstih slovenskih politikov, tako da smo lahko opravili tudi primerjavo med posameznimi govorcji.

Dolžina besedila

Kot smo že navedli, je zanimiva ugotovitev, da se v prevodu (v angleškem in še bolj izrazito v francoskem) število pojavníc glede na slovenski izvirnik precej zviša. To ni povsem nepričakovano glede na splošno opažanje, da so prevodi daljši od izvirnika, še posebej prevodi v francoščino, zaradi narave samega jezika. Seveda pa samo dejstvo podaljšanja še ne pove ničesar o kvaliteti. Sporni so tudi načini merjenja dolžine: različni odstotki so nedvomno tudi rezultat različnih kriterijev za merjenje stopnje podaljšanja. Ana Frankenberg-Garcia je pokazala nezanesljivost meritev, ki so zasnovane na podlagi števila besed, števila znakov ali števila morfemov (2004), zato se na tem mestu ne bomo spuščali v podrobnejše meritve dolžine. Opozorimo naj samo še na dejstvo, da je zbirka francoskih izvirkov nekoliko obsežnejša od francoskih prevodov, kar bo treba upoštevati pri kasnejši primerjavi.

Razmerje med pojavnícami in različnicami

Razmerje med pojavnícami in različnicami (v nadaljevanju RPR¹¹) nam pokaže, kako raznolika je uporaba besed v korpusu. Nižje razmerje pomeni, da je uporabljeno besedišče manj bogato, da je več ponovitev. Vendar pa moramo pri tem upoštevati dvoje: daljše ko je besedilo, bolj verjetno je, da se bodo besede ponavljale, tako da bo razmerje RPR neizogibno nižje. Iz tega razloga upoštevamo

¹¹ Prevod TTR: *type – token ratio*

standardizirano razmerje, ki pokaže povprečno vrednost RPR na zaporednih kosih 1000 pojavnic. In drugič, pri morfološko bogatih jezikih, kot je slovenščina, v nelematiziranih korpusih program med posamezne pojavnice šteje vse slovnične oblike besed. Verjetno to vsaj delno prispeva k večjemu izkazanemu razmerju RPR v slovenskih govorih (56,62) v primerjavi s francoskimi izvirnimi govori (43,29). Na podlagi nižjega razmerja RPR v prevodih (43,08 za francoske prevode in še nižje 41,28 za angleške) v primerjavi z RPR v izvornikih (56,62 za slovenske in 43,29 za francoske izvornike) pa bi lahko sklepali, da je pri prevajanju prišlo do simplifikacije in ponavljanja besedišča. Zanimiva je tudi primerjava razmerja RPR po posameznih govornikih.

Povprečna dolžina povedi

Podatki za povprečno dolžino povedi so nas pri prvem pregledu presenetili, saj smo predpostavljali, da je pri procesu prevajanja prišlo do eksplicitacije, ker so se prevajalci trudili olajšati berljivost tudi z ločevanjem dolgih povedi v krajše, vendar je videti, da so krajše prav povedi v izvornih besedilih, tako pri slovenskih (20 besed) kot pri francoskih (25,73 besed), ne pa pri prevodih (25,8 za francoščino in 24,42 za angleščino). Zato je pomenljiv še podatek o številu povedi, ki je v francoskih prevodih večje (4868) kot v slovenskem izvorniku (4757), kar pomeni, da so prevajalci sicer delili dolge povedi, vendar pa nastale nove povedi niso bile nujno krajše, ker je v procesu prevajanja prišlo do dodajanja. Ti podatki (povečano število povedi in daljša dožina povedi) torej govorijo v prid eksplicitaciji.

ime datoteke	Vzporedni korpus			Primerljiv korpus
	slovensko izvorno besedilo (skupaj)	francoski prevodi slovenskih govorov (skupaj)	angleški prevodi slovenskih govorov (skupaj)	francosko izvorno besedilo (skupaj)
velikost datoteke	656409	821234	722848	832839
pojavnice	95591	126486	115640	130662
različnice	13369	9063	6307	9571
RPR	14,12	7,216	5,497	7,403
standardizirano RPR	56,62	43	41,285	43,295
osnova za standardizirano RPR	1000	1000	1000	1000
povprečna dolžina besed (v znakih)	5,755	5,394	5,167	5,230
povedi	4757	4868	4698	5534
povprečna dolžina povedi (v besedah)	19,90	25,799	24,422	23,359

Tabela 2: Statistični podatki za vzporedni podkorpus govorov slovenskega predsedovanja EU 2008 in primerljivi podkorpus govorov francoskega predsedovanja EU 2008.

Lista ključnih besed

Druge osnovne informacije o korpusu, ki jih pridobimo s programom WordSmith, so lista besed – pogostnostno ali abecedno urejen seznam različnic (*Wordlist*) in seznam ključnih besed (*Keyword list*). Program išče ključne besede v seznamih, ki smo jih predhodno ustvarili na podlagi liste besed. Potrebujemo dva seznama: referenčnega in krajši seznam, ki ga program primerja z referenčnim, ter tako ugotovi, katere besede so na tem krajšem seznamu ključne. Razvrščene so po ključnosti (*keyness*). V našem primeru smo primerjali listo besed francoskih prevodov z listo besed francoskih izvirnih besedil.

Ni presenetljivo, da po pojavnosti v francoskih izvirnikih izstopa beseda *crise* (pojavi se 206-krat v primerjavi z 51 pojavitvami v francoskih prevodih, nastalih v času slovenskega predsedovanja), saj je to povezano s poglobljanjem kritične gospodarske situacije v času francoskega predsedovanja EU. Bolj presenetljivi sta naslednji dve ugotovitvi, izmed katerih ena potrjuje hipotezo o eksPLICITACIJI, druga pa ne. Nepričakovana ugotovitev na podlagi celotnega seznama ključnih besed je, da so v francoskih izvirnikih konektorji pogostejši, kar ne govori v prid hipotezi eksPLICITACIJE. Izsledki iz dosedanjih tovrstnih raziskav so namreč običajno pokazali večjo kohezivnost zaradi pogostejše rabe veznikov. Z izdelanim seznamom konektorjev in členkov za francoščino smo kasneje natančno preverili število pojavnosti po posameznih konektorjih tako v francoskih izvirnikih kot v slovenskih prevodih in ugotovili, da obstajajo določeni konektorji, ki so pogostejši v izvirnikih (*parce que, alors, donc, puis, si, aussi, d'abord, enfin, notamment ...*) in drugi, ki so pogosteje rabljeni v prevodih (*en outre, et, de plus, en vue de, ainsi, par ailleurs ...*). Druga ugotovitev na podlagi seznama ključnih besed je, da v francoskih izvirnih besedilih bolj izstopajo za-oblike, kot so zaimki (predvsem osebni in kazalni: *c'est, cela, ce, je, il ...*), v francoskih prevodih pa t. i. anaforični samostalniki (*anaphoric noun/signalling noun/shell noun/general noun*), ki jih označuje semantično nizka stopnja informativnosti, na primer *sistem, dejstvo, situacija, načelo ...* Sklepali smo, da je to posledica premikov iz referenčne kohezivnosti v leksikalno z leksikalizacijo za-oblik in kasneje to hipotezo preverili s pomočjo programa ParaConc, kar je bil naš tretji korak v pričujoči raziskavi. Ta kvalitativna analiza s konkordančnikom je potrdila, da je v prevodu zelo pogosta uporaba konceptualne anafore v obliki abstraktnega samostalnika: *processus, domaine, activités, situation, efforts, affaires ...*¹² Na primer kazalni zaimek v samostalniški rabi »temu /sledimo .../« je v prevodu bolj eksPLICITNO izražen z anaforičnim samostalnikom *načelo* »temu načelu /sledimo .../«.

¹² Hinkel (2004) navaja seznam 35 najpogostejših angleških anaforičnih samostalnikov s kohezivno funkcijo, ki so značilni predvsem za akademski diskurz. Najbolj frekventni so *effect, result, fact, system, process, problem* itd.

4.3 Kvalitativna analiza s programom ParaConc

4.3.1 Eksplicitacija kazalnih zaimkov v samostalniški rabi

Že v sklopu začetne kontrastivne analize slovenskega izvirnika in francoskega prevoda smo opazili nadomeščanje kazalnih zaimkov v samostalniški rabi s samostalniško anaforo, kar prispeva k razdvoumljanju in večji kohezivnosti besedila, zato smo s konkordančnikom v ParaConcu pregledali vse leme kazalnih zaimkov (v krepkem tisku):

To, tega, temu, to, pri **tem,** s tem
Ta, te, tej, to, (pri) **tej,** (s) to
Te, teh, tem, te, (pri) **teh,** (s) **temi**
Ti, teh, tem, te, (pri) **teh,** (s) **temi**

Spodnji posnetek aktivnega okna programa ParaConc kaže konkordančne nize s kazalnim zaimkom *to* v jedru. V zgornjem delu je slovenski izvornik, v spodnjem pripadajoči francoski prevodi. Ker korpus ni označen, so šumi, ki jih je treba izločiti, pogosti: na primer *ti* kot osebni zaimek 2. os. ed. Program prikaže tudi vse kazalne zaimke v pridevniški rabi (npr. *To spoznanje bo zaznamovalo ...*), zato je bilo treba kazalne zaimke v samostalniški rabi poiskati ročno. Hkrati smo tudi preverjali, v katerih primerih je v prevodu prišlo do explicitacije.

Prikaz 1: Aktivno okno v programu ParaConc s prikazom konkordančnih nizov in iskano besedo to.

Kazalni zaimek (KZ)	Število pojavnih KZ	Delež KZ v korpusu ¹¹	KZ v samostalniški rabi	Delež samostalniške rabe KZ ¹²	EksPLICITACIJA KZ v samostalniški rabi	Delež eksPLICITACIJE KZ v samostalniški rabi ¹³
to	325	0,34 %	191	58,7 %	26	13,6 %
tega	127	0,13 %	26	20,5 %	13	50 %
tem	406	0,43 %	160	39,4 %	7 (+ 54)	4,3 % (38,1 %)
ta	51	0,05 %	28	54,9 %	7	25 %
temu	45	0,05 %	10	22,2 %	4	40 %
te	101	0,11 %	7	6,9 %	3	42,8 %
ti	15	0,02 %	2	13 %	2	100 %
tej	74	0,08 %	1	1,4 %	1	100 %
temi	4	0,004 %	0	0 %	0	0 %
teh	85	0,09 %	3	3,5 %	0	0 %
SKUPAJ	1233	1,29 %	428	34,7 %	63 (+54)	14,8 (27,3) %

Tabela 3: Prikaz števila vseh pojavnih kazalnih zaimkov, števila kazalnih zaimkov v samostalniški rabi in števila eksPLICITACIJ s pripadajočimi deleži.

Iz podatkov v **Tabeli 3** je razvidno, da je pri kazalnih zaimkih v samostalniški rabi prišlo do eksPLICITACIJE v kar 63 primerih (14,8 odstotka), pri čemer nismo upoštevali še dodatnih 54 primerov prevodov kazalnega zaimka *tem* v samostalniški rabi, ker je bil preveden z anaforičnimi samostalniki nizke stopnje informativnosti (na primer *pri tem > à cet égard*). Odkriti primeri eksPLICITACIJE so bili zbrani v posebni datoteki. Za ilustracijo navajamo štiri primere (od skupno 63).

1.

*Gospe in gospodje, kot pravi visoki predstavnik Solana, potrebuje »nov svet nov način razmišljanja«. Temeljiti mora na odprtosti in multilateralnem sodelovanju. **Temu** sledimo pri soočanju z vsemi aktualnimi izzivi, od podnebnih sprememb in turbulenc na finančnih trgih do vprašanja Kosova, Tibeta ali Irana.*

*Le Haut Représentant de l'UE, M. Solana, a affirmé que » le monde nouveau avait besoin d'une nouvelle façon de penser. Il doit être fondé sur l'esprit d'ouverture et sur la coopération multilatérale. Nous entendons suivre **ce principe** pour affronter tous les défis actuels : ...*

(KONCEPTUALNA ANAFORA: Temu sledimo /.../ – v prevodu: /.../ temu načelu sledimo /.../)

¹³ Delež KZ v korpusu = št. pojavnih KZ / št. vseh pojavnih korpusa x 100.

¹⁴ Delež sam rabe KZ = št. KZ v sam rabi / št. pojavnih KZ x 100.

¹⁵ Delež eksPLICITACIJE KZ v sam rabi = št. eksPLICITACIJE KZ / št. KZ v sam rabi.

2.

*Dokler dolgoročni ne bodo začeli delovati, je potrebno preživeti in v tem vmesnem času je treba tistim, ki so najbolj prizadeti, pomagati. **To** se pričakuje tako od nacionalnih vlad kot tudi od Evropske unije.*

*Jusqu'a ce que les mesures a long terme produisent leur plein effet, il est nécessaire de soutenir les groupes socio-économiques les plus touchés par cette inflation. **Une réaction homogène** est attendue de la part des gouvernements et de l'Union.*

(KONCEPTUALNA ANAFORA: To se pričakuje... – v prevodu: Pričakuje se enoten odziv /.../)

3.

*Preprečevanje in zgodnje odkrivanje raka sta brez dvoma področji, ki jima moramo na vseh ravneh nameniti več pozornosti in sredstev. Vsak evro, vložen v preventivo, je dolgoročno najboljša naložba. **To** moramo upoštevati vsakič ob sprejemanju težkih odločitev o prednostnih nalogah v zdravstvu.*

*La prévention et le dépistage précoce du cancer sont sans aucun doute des domaines pour lesquels il est nécessaire de porter une attention toute particulière et d'investir plus de moyens. Chaque euro attribué a la prévention est un investissement a long terme. **Cette dure réalité** doit être présente dans nos esprits lors des prises de décision importantes dans le domaine de la santé.*

(KONCEPTUALNA ANAFORA: To moramo upoštevati /.../ – v prevodu: To trdo realnost moramo upoštevati /.../)

4.

*Poudarim pa naj, da je hitrost pogajanj odvisna predvsem od države kandidatke in od njenega napredka pri doslednem izpolnjevanju pogojev. **Ti** so opredeljeni v pogajalskem okviru, v revidiranem partnerstvu za pristop, ki ga je Svet sprejel februarja.*

*A cet égard, il faut souligner que la rapidité des négociations dépend, en premier lieu, du pays candidat et des progrès réalisés dans la satisfaction des critères d'adhésion. **Ces critères** sont déterminés dans le cadre des négociations avec la Croatie ainsi que par le partenariat européen révisé, adopté par le Conseil en février dernier.*

(ZVESTA ANAFORA: Ti so opredeljeni /.../ – v prevodu: Ti kriteriji so opredeljeni /.../)

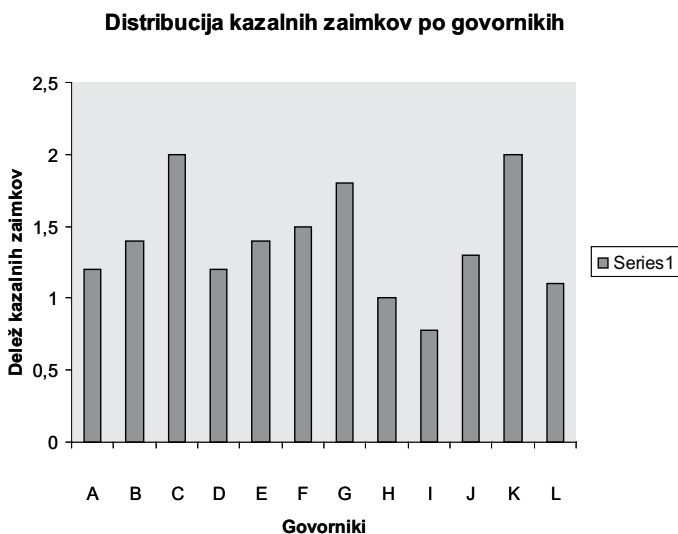
4.3.2 Distribucija zaimkov po posameznih govornikih

Naš vzporedni korpus je sestavljen iz dvanajstih podkorpusov, ki so ločeni po posameznih govornikih (Cotman, Erjavec, Janša, Bajuk, Kukovič, Lenarčič, Mate, Rupel, Šinkovec, Turk, Virant, Žerjav). Ker ParaConc omogoča tudi grafični in tabelarni prikaz distribucije zadetkov iskane besede po posameznih podkorpusih, smo preverili delež kazalnih zaimkov pri posameznih govornikih v slovenskih izvornih besedilih. Po rabi kazalnih zaimkov izstopata dva govornika, in sicer C in K. Pri govorniku C so zabeležene najvišje številke v vseh oblikah, razen eni – *tem*, ki je značilna za govornika F. Resda je datoteka z njegovimi govori najdaljša, vendar ParaConc prikaže rezultate tudi v odstotkih. Delež rabe kazalnih zaimkov je v njegovem primeru dva odstotka.

Kazalni zaimek	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
to	16	11	92	22	21	55	33	30	9	25	8	3
tega	8	0	41	10	6	29	7	13	6	2	3	2
tem	38	7	66	18	36	96	41	64	8	23	5	4
ta	2	4	51	14	11	30	23	10	3	9	3	0
temu	0	4	15	1	4	7	5	2	0	5	0	2
te	2	5	25	3	13	23	10	14	3	3	0	0
ti	1	0	4	1	3	3	0	1	0	2	0	0
tej	2	1	19	5	5	15	8	10	3	3	0	3
temi	0	0	3	0	4	5	0	2	0	2	0	0
teh	6	1	33	4	6	16	4	9	1	3	1	1
SKUPAJ	75	33	349	78	109	279	131	155	33	77	20	15
v % ¹⁴	1,2	1,4	2	1,2	1,4	1,5	1,8	1	0,78	1,3	2	1,1

Tabela 4: Distribucija kazalnih zaimkov po posameznih govornikih (statistični prikaz).

(A – Cotman, B – Erjavec, C – Janša, D – Bajuk, E – Kukovič, F – Lenarčič, G – Mate, H – Rupel, I – Šinkovec, J – Turk, K – Virant, L – Žerjav)

Prikaz 2: Distribucija kazalnih zaimkov po govornikih (grafični prikaz).

¹⁴ Delež rabe kazalnih zaimkov po posameznih govornikih = (št. KZ / št. pojavnic v posamezni datoteki) x 100.

5 Zaključek

V prispevku smo na kratko predstavili taksonomijo eksplicitacij, vendar bi bilo treba vsako posamezno kategorijo še podrobneje preučiti. Omejili smo se le na eksplicitacijo kohezijskih sredstev, natančneje na konektorje in kazalne zaimke. Potrjena je bila hipoteza, da so v prevodih slovenskih političnih govorov kazalni zaimki v samostalniški rabi pogosto nadomeščeni s samostalniško anaforo, ki je kohezijsko močnejša vez. Pojav je kompleksen, ker je odvisen od več dejavnikov, med drugim besedilne zvrsti, sistema jezika, idiosinkratične rabe pri posameznih govornikih in težnje prevajalcev k eksplikaciji. Zanimiva bi bila primerjava s korpusi, ki zajemajo druge diskurze (izsledki pričujoče raziskave se nanašajo le na politični diskurz), kajti dejstvo je, da se v našem korpusu nismo srečali z nekaterimi eksplicitacijskimi strategijami, ki prihajajo do izraza drugje, na primer z opombami prevajalca. Prav tako bi bila koristna poglobljena primerjava z angleškimi prevodi. Kljub dejstvu, da je med prevajalskimi postopki, uporabljenimi v korpusu političnih govorov v času predsedovanja Slovenije Evropski uniji, eksplicitacijska strategija zelo očitna, to ne pomeni, da ne najdemo primerov večje konciznosti in ekonomičnosti prevoda v primerjavi z izvirkom.

Viri in literatura

Viri

Spletna stran predsedovanja Slovenije EU: <<http://www.eu2008.si/si/>>. (Dostop od februarja do decembra 2008.)

Spletna stran predsedovanja Francije EU: <<http://www.ue2008.fr/>>. (Dostop od februarja do decembra 2008.)

Literatura

Baker, Mona, 1992: *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London in New York: Routledge.

Baker, Mona, 1996: Corpus-based translation studies: The challenges that lie ahead. Somers, Harold (ur.): *Terminology, LSP and Translation*. Somers: Harold.

Baker, Mona, in Olan, Maeve, 2000: Reporting 'that' in translated English: evidence for subconscious processes of explicitation? *Across Languages and Cultures* 1:2. 141–158.

Bariki, Ozidi, 2007: L'implicite culturel dans la traduction. *Babel* 53/2. 112–122.

Blum-Kulka, Shoshana, 1986: Shifts of cohesion and coherence in translation. House, Juliane, in Blum-Kulka, Shoshana (ur.): *Interlingual and intercultural communication: discourse and cognition in translation and second language acquisition studies*. Tübingen: Gunter Narr Verlag. 17–36.

- Ballard, Michel, 2006: *La traduction de l'anglais au français*. Paris: Armand Colin.
- Beaugrande, Robert A., in Dressler, Wolfgang U., 1992: *Uvod v besediloslovje*. Ljubljana: Park.
- Berman, Antoine, 1985: *Traduction et la Lettre ou l'Auberge du Lointain*. Paris: Seuil.
- Chesterman, Andrew, 2004: Hypotheses about translation universals. Hansen, Gyde, Malmkjær Kirsten, in Gile, Daniel (ur.): *Claims, Changes and Challenges in Translation Studies*. Amsterdam: Benjamins. 1–13.
- Delisle, Jean, 1999: *Terminologie de la traduction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, University of Ottawa.
- Durieux, Christine, 1990: Le foisonnement en traduction technique d'anglais en français. *Meta* XXXV (1). 55–60.
- Englund Dimitrova, Brigitta, 2005: *Expertise and Explicitation in the Translation Process*. Amsterdam: Benjamins.
- Frankenberg-Garcia, Ana. 2004. *Are translations longer than source texts? A corpus-based study of explicitation*. <<http://www.linguateca.pt/Repositorio/Frankenberg-Garcia2004.doc>>. (Dostop: 2. maja 2009.)
- Gorjanc, Vojko, 1998: Konektorji v slovničnem opisu znanstvenega besedila. *Slavistična revija* XLVI/4. 367–388.
- Gumul, Ewa, 2006: Explicitation in Simultaneous Interpreting: A Strategy or a By-product of Language Mediation? *Across Languages and Cultures* 7 (2). 171–190.
- Gumul, Ewa, 2004: *Cohesion in interpreting*. Unpublished PhD dissertation. University of Silesia.
- Hervey, Sándor, in Higgins, Ian, 1992: *Thinking Translation. A Course in Translation Method: French to English*. London in New York: Routledge.
- Hinkel, Eli, 2004: *Teaching academic ESL writing: Practical Techniques in vocabulary and grammar*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Juhel, Denis, 1999: Prolixité et qualité des traductions. *Meta* 44/2. 238–249.
- Kenny, Dorothy, 2001: *Lexis and Creativity in Translation*. Manchester: St Jerome Publishing.
- Klaudy, Kinga, 1996: Back Translation as a Tool for Detecting Explicitation Strategies in Translation. Klaudy, Kinga, Lambert, José, in Sohár, Anikó (ur.): *Translation Studies in Hungary*. Budapest: Scholastica. 99–114.

Klaudy, Kinga, 2001: Explicitation. Baker, Mona (ur.): *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London in New York: Routledge. 80–84.

Kovačič, Irena, 1993: Tri funkcijska jedra sodobnega anglosaškega jezikoslovja. Štrukelj, Inka (ur.): *Jezik tako in drugače: zbornik*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije. 282–293.

Klinar, Marjeta, 2008: *Sodobna slovensko-francoska književna izmenjava*. Magistrsko delo. Mentor: Miran Hladnik. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Lederer, Marianne, 1994: *La traduction aujourd'hui – le modèle interprétatif*. Pariz: Hachette.

Milojević Sheppard, Milena, 1991: *Oblikoslovno-skladenjske razširitve pri prevajanju iz angleščine v slovenščino kot prototipični odziv na zapletenost izvirnika*. Doktorska disertacija. Mentor: Janez Orešnik. Univerza v Ljubljani: Filozofska fakulteta.

Mozetič, Uroš, 1997: Splošni in posebni problemi prevajanja angleških in ameriških leposlovnih besedila v slovenščino. Grosman, Meta, in Mozetič, Uroš, (ur.): *Književni prevod*. Univerza v Ljubljani: Filozofska fakulteta. 57–73.

Øverås, Linn, 1998: In Search of the Third Code: An Investigation of Norms in Literary Translation. *Meta* 43/4. 571–588. <<http://www.erudit.org/revue/meta/1998/v43/n4/003775ar.html>>. (Dostop 10. decembra 2008.)

Pápai, Vilma, 2004: Explicitation: A Universal of Translated texts? Mauranen, Anna, in Kujamäki, Pekka, (ur.): *Translation Universals. Do they Exist?* Amsterdam in Philadelphia: John Benjamins. 143–164.

Puurtinen, Tiina, 2003: Explicitation and Implication Source Text Ideology. *Across languages and Cultures* 4/1. 53–62.

Pym, Antony, 2005: *Explaining explicitation*. <http://www.tinet.org/~apym/on-line/translation/explicitation_web.pdf>. (Dostop 10. decembra 2008.)

Hansen-Schirra, Silvia, Neumann, Stella, in Steiner, Erich, 2007: Cohesive explicitness and explicitation in an English-German translation corpus. *Languages in Contrast* 7:2. 241–265.

Séguinot, Candace, 1988: Pragmatics and the Explicitation Hypothesis. *TTR: traduction, terminologie, rédaction* 1/2. 106–113.

Toury, Gideon, 1995: *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam: John Benjamins.

Tenchea, Maria, 2004: Verbes explicitants dans la traduction du roumain vers le français. *Actele celui de-al VI-lea Congres de Lingvistică Generală*. Santiago de Compostela. 743–752.

Van Hoof, Henri, 1989: *Traduire l'anglais, théorie et pratique*. Pariz: Duculot.

Vevar, Štefan, 2000: *Temeljni aspekti in principi teorije literarnega prevajanja*. Ljubljana: Študentska založba.

Vinay in Darbelnet, 1958: *Stylistique comparée du français*. Pariz: Didier.

Weissbrod, Rachel, 1992: Explication in Translation of Prose Fiction from English to Hebrew as a Function of Norms. *Multilingua* 11/2. 153–171.

Whittaker, Sunniva, 2004: Etude contrastive des syntagmes nominaux démonstratifs dans des textes traduits du français en norvégien et des textes sources norvégien: stratégie de traduction ou translationese? *Forum, revue internationale de traduction et d'interprétation* 2/2. 221–239.

